

Utredning og innstilling fra

Arbeidsgruppe med mandat til å fremme forslag til Kirkerådet om oppgaver og sammensetning av et nasjonalt organ for kvensk kirkeliv (Kirkerådssak 75/22).

Innholdsfortegnelse

Utredning og innstilling fra	1
Arbeidsgruppe med mandat til å fremme forslag til Kirkerådet om oppgaver og sammensetning av et nasjonalt organ for kvensk kirkeliv (Kirkerådssak 75/22).	1
Oppnevning av arbeidsgruppe og mandat	3
Rettigheter knyttet til status som nasjonal minoritet	4
Kvensk og finsk	5
Et oppgjør med fornorskingspolitikken	6
Forutsetning for at forsoning kan finne sted	8
Organisering av kvensk/norskfinsk kirkeliv	10
Sammensetning og oppnevning av organet	10
Alt. 1 - Sammensetning og oppnevning av organet:	12
Alt. 2 - Sammensetning og oppnevning av organet:	13
Funksjoner, virkeområde og ressurser knyttet til organet	14
Organets leder og arbeidsutvalg	14
Ikke-kirkelige organer i det nasjonale organet	14
Kvensk/norskfinsk kategorialmenighet	14
Stillingsressurser og kartlegging av behov	14
Organets deltagelse og innflytelse i kirken	15
Organets oppgaver og mandat	15
Betegnelse på det nasjonale organet	16
Sannhets- og forsoningskommisjonens forslag til tiltak - momenter til Dnks oppfølging av tiltakspunktene	17

Oppnevning av arbeidsgruppe og mandat

Da Kirkemøtet i 2022 behandlet sak om Kirkelig organisering (KM 10/22) ble det vedtatt at «Kvensk kirkeliv skal styrkes». Som en oppfølging av dette vedtok Kirkerådet i sak 75/22 å nedsette en arbeidsgruppe som får som oppgave å utrede opprettelse av et nasjonalt organ for ivaretagelse av kvensk kirkeliv.

Nord-Hålogaland bispedømmeråd opprettet i 2010 et utvalg for kvensk kirkeliv, i 2014 henvendte Kirkerådet seg til bispedømmet og ba om at utvalget tok et nasjonalt ansvar. I brev av 24.03.2019 ble dette oppdraget gjentatt, nå gjennom en formell skriftlig henvendelse. Det har imidlertid fremkommet sterke ønsker om at det opprettes et nasjonalt forankret organ.

Prosessen som nå igangsettes har som målsetting å etablere en nasjonal struktur for ivaretagelse av kvensk kirkeliv som en fullverdig del av Den norske kirke. For å ivareta selvrepresentasjon ble følgende tre interesseorganisasjonene forespurt om å oppnevne medlemmer til arbeidsgruppen; Norske kveners forbund – *Ruijan kvääniliitto*, Kvensk Finsk Riksforbund – *Kveeni Suomi Liitto* og Norsk Finsk Forbund – *Norjalais Suomalainen Liitto*.

Videre skulle direktøren i tillegg oppnevne to medlemmer av arbeidsgruppen. Gruppen har hatt følgende sammensetning:

- Arne Willy Dahl, leder, oppnevnt av kirkerådsdirektøren.
- Åsne Kummeneje Mellem, oppnevnt av kirkerådsdirektøren.
- Kristin Mellem, oppnevnt av Norske kveners forbund – *Ruijan kvääniliitto*.
- Elin Marianne Seppola Brandvoll, oppnevnt av Kvensk Finsk Riksforbund – *Kveeni Suomi Liitto*.
- Raija Nakken, oppnevnt av Norsk Finsk Forbund – *Norjalais Suomalainen Liitto*.

Fra Kirkerådet har Gerd Karin Røsæg og Steinar Ims vært sekretærer for arbeidsgruppen. For å skape en dypere forståelse for hendelser, for minoritetenes situasjon og kulturens verdi har arbeidsgruppen bidratt med tekstledd til den foreliggende utredning.

Alle minoritetsrepresentanter og foreninger/organisasjoner i arbeidsgruppen stiller seg bak tekstleddene.

Arbeidsgruppen skal legge fram forslag til:

- Overordnet mandat og arbeidsoppgaver for et nasjonalt organ for kvensk kirkeliv
- Organisering av et nasjonalt organ for kvensk kirkeliv
- Sammensetning av et nasjonalt organ for kvensk kirkeliv
- Forholdet mellom nasjonalt organ og organer for kvensk kirkeliv på bispedømmenivå.

I Kirkerådets vedtak inngår også at arbeidsgruppen skal se til rapport fra Sannhets- og forsoningskommisjonen i sitt arbeid. I brev fra Kirkerådets direktør til de tre kvenske/norskfinske organisasjonene (datert 11. november 2022), med forespørsel om oppnevning av medlemmer til arbeidsgruppen, fremkommer det at arbeidsgruppen skal «... etter planen gjennomføre sine møter og sitt arbeid i løpet av 2023. Det innebærer at arbeidsgruppens anbefalinger bør leveres innen utgangen av 2023, og mottas av Kirkerådet på en av Kirkerådets møter første halvdel av 2024.»

Arbeidsgruppen har avholdt seks møter: 11. april 2023 (heldagsmøte i Kirkens hus, Oslo, med et miniseminar med innledninger om kirkelig organisering, kirkelig lovgivning og erfaringer fra tilsvarende

felt), 22. mai 2023 (3-timers Teamsmøte), 6. september 2023 (4,5 timers Teamsmøte), 1. november 2023 (heldagsmøte i Tromsdalen menighetshus, Tromsø) og 12. desember 2023 (2-timers Teamsmøte). Det har ikke vært mulig å avslutte arbeidet innen utgangen av 2023, det er derfor også avholdt et Teamsmøte 20. mars 2024. I tillegg har leder og sekretærer hatt møter i forkant av arbeidsgruppens møter i tillegg til oppfølgingsmøter underveis i prosessen.

Selv om bestillingen fra Kirkerådet kun bruker betegnelsen *kven(er)* og *kvensk* vil arbeidsgruppen bruke *kvener/norskfinner* og *kvensk/norskfinsk* som betegnelse i denne utredningen. To av arbeidsgruppens medlemmer anbefaler Kirkerådet å bruke betegnelsen slik den brukes i utredningen i fortsettelsen.¹ Arbeidsgruppens øvrige medlemmer mener begrepsbruk kan fastsettes når et permanent organ kommer på plass.

Arbeidsgruppen beklager at det underveis i arbeidet ikke er gitt rom for fagseminarer om kvensk/norskfinsk historie, kultur og språk for slik å opparbeide seg kunnskap bygd på innspill fra anerkjente innledere. Reell medvirkning fra minoriteten og kunnskap, innlevelse og forståelse fra kirka er et grunnleggende premiss som må være på plass, og det trenges kunnskap for å lede prosesser på en god måte. For å unngå dette i den videre prosess er det maktpåliggende med involvering av representanter fra den nasjonale minoriteten samt kunnskapsbygging hos alle deltagere. Det har også vært påpekt at det skulle vært sekretærfunksjoner fra sekretariatet med kompetanse på kvensk/norskfinsk kultur, språk og tradisjon i arbeidsgruppen.

Forsoningstiltak må favne både nyere og eldre hendelser. En ny plattform av tillit må bygges basert på kunnskap om faktiske hendelser og på kunnskap om rettigheter til språk, kultur og trosliv.

Arbeidsgruppen anbefaler i det følgende at det opprettes et kvensk/norskfinsk kirkeråd. For å sikre et demokratisk kirkelig valg til rådet opprettes det en egen kvensk/norskfinsk kategorialmenighet. For å ivareta en god prosess rundt etableringen av kategorialmenigheten opprettes det en egen prosjektstilling hvor det forutsattes at stillingsinnehaver har kvensk/norskfinsk kultur- og kirkekompetanse. Siden det vil ta noe tid før en kategorialmenighet vil være i funksjon oppnevnes det et midlertidig Nasjonalt råd for kvensk/norskfinsk kirkelig. Kunnskaps- og forsoningsprosesser må innbefatte både eldre og nyere hendelser og gjennomføres i alle deler av kirken, både hva gjelder geografi, hierarki og det kirkelige mangfold.

Rettigheter knyttet til status som nasjonal minoritet

Arbeidsgruppen legger til grunn at kirken har vilje til å følge opp de internasjonale forpliktelser som er aktuelle når det gjelder de nasjonale minoritetene, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27 og Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter og FNs konvensjon om barnets rettigheter. Begge understreker retten minoritetene har til å leve i pakt med egen kultur, religion og språk. Arbeidsgruppen vil her understreke at medvirkning må være et gjennomgående prinsipp. Artikkel 27 i SP er en sentral bestemmelse i det internasjonale vernet av minoriteter. I artikkelen slås det fast at i de statene hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike minoriteter ikke berøves retten til bl.a. å bekjenne og praktisere sin egen religion eller bruke sitt eget språk. Dette gjelder kvener og norskfinner på lik linje

¹ Representantene Elin Marianne Seppola Brandvoll, Kvensk Finsk Riksforbund – *Kveeni Suomi Liitto*, og Raija Nakken, Norsk Finsk Forbund – *Norjalais Suomalainen Liitto*, ønsker å gi nevnte anbefaling til Kirkerådet. En begrunnelse for dette finnes i vedlegg undertegnet av Brandvoll.

med samer. FNs menneskerettskomité har lagt til grunn at bestemmelsen også innebærer at det kan stilles krav om positive tiltak fra myndighetenes side for å etterkomme forpliktelsene. Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter (rammekonvensjonen) ble ratifisert av Norge i 1999, og staten forpliktet seg følgelig til å legge forholdene til rette for at nasjonale minoriteter skal kunne bevare og videreutvikle sin egenart, sine språk og sin kultur, herunder religion og trosutøvelse. Prinsippene om formell og reell likestilling mellom nasjonale minoriteter og majoritetsbefolkningen står sentralt. Et viktig prinsipp i rammekonvensjonen er dessuten at minoritetene skal sikres effektiv deltakelse i det kulturelle, sosiale og økonomiske liv og i offentlige anliggender, særlig i saker som berører dem.

Av Europarådets rammekonvensjon artikkel 15 følger det at «Partene skal skape de forutsetninger som er nødvendige for at personer som tilhører nasjonale minoriteter, sikres effektiv deltakelse i det kulturelle, sosiale og økonomiske liv og i offentlige anliggender, særlig de som berører dem». Denne forpliktelsen handler bla. om at nasjonale minoriteter skal delta i offentlige beslutningsprosesser. Dette målet er også i tråd med FNs bærekraftsmål, delmål 16.7, som går ut på «Sikre lydhøre, inkluderende, deltakerbaserte og representative beslutningsprosesser på alle nivå». Rammekonvensjonen spesifiserer ikke på hvilken måte effektiv deltakelse skal skje, men slår fast at nasjonale minoriteter skal gjøres i stand til å ha innflytelse på egen situasjon og fritt gi uttrykk for sin identitet.

Kvensk og finsk

I Norge har de nasjonale minoritetene et særlig vern som på noen områder skiller seg fra andre minoriteters rettigheter. Kunnskap om dette er avgjørende. Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport klargjør gjeldende språkstatus:

Kvensk og finsk er språk som står hverandre nær, men de har ulik historisk, sosial og kulturell tilknytning til og status i Norge.

Sannhet og forsoning, 13.3.2 Kvensk og finsk (412)

Juridisk status for kvensk

Kvensk språk har folkerettslig vern etter Europeisk pakt om regions- eller minoritetsspråk del II (Prop. 108 L (2019–2020) Lov om språk (språklova). Kvensk språk er anerkjent som et eget språk. Språkloven, som trådte i kraft 1. januar 2022, slår fast at offentlige organer skal fremme og verne kvensk, og at kvensk er likeverdig med norsk som språklig og kulturelt uttrykk. I tillegg omtaler Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter retten til å bruke nasjonale minoritetsspråk. Dette gjelder spesifikt retten til å lære de nasjonale minoritetsspråkene, til å kunne ta imot og gi opplysninger på minoritetsspråkene, til å bruke, muntlig og skriftlig, minoritetsspråkene både i privat og offentlig sammenheng og til å bruke etter- og fornavn på minoritetsspråkene (Menneskerettsloven, art 27).

Sannhet og forsoning, 13.3.2 Kvensk og finsk (412–414)

Arbeidsgruppen forventer at en prioritert oppgave for det nyopprettede organet vil være å utarbeide en handlingsplan med konkrete tiltak som sikrer at kveners/norskfinners rettigheter til språk, kultur og trosutøvelse ivaretas.

De fleste kveners/norskfinners har mistet familiens språk gjennom fornorsknings- og moderniseringsprosesser. Kvensk er i dag ett av Europas mest truede språk, og snakkes av svært få. Det er derfor nødvendig å tilrettelegge for en klok og inkluderende prosess, og å utvide perspektivet for hva språk er, eller kan være. Det anbefales på det varmeste at kirken utvikler og tar i bruk

tospråklighetsmetodikk (i dette tilfellet for inkludering av kvensk og finsk), både når det gjelder trosopplæring, salmesang, gudstjenesteliv og annen kirkelig aktivitet.

På bakgrunn av dette forventer arbeidsgruppen at Den norske kirke legger forholdene til rette slik at kvensk/norskfinsk kirkeliv kan utvikles og praktiseres og at kvenene/norskfinnene gis representasjon i aktuelle fora slik at deltagelse i beslutningsprosesser ivaretas. I tillegg til hensynet til medbestemmelse vil arbeidsgruppen også understreke at det forventes at det stilles tilsvarende ressurser til rådighet for minoriteten, som tilfellet er for samene i dag. Både kvener/norskfinner og samer utgjør en stor del av befolkninga i Nord-Hålogaland bispedømme. Begge folkeslagene har lang tilhørighet i landet. I dag bor det kvener/norskfinner over hele landet.

Et oppgjør med fornorskingspolitikken

Et aspekt som bør tillegges like stor vekt som de formelle rettighetene når det gjelder tilrettelegging og utvikling av kvensk/norskfinsk kirkeliv er erkjennelsen av og oppgjør med den urett som er begått mot denne befolkningsgruppen gjennom tidene. Fornorskingspolitikken har satt dype spor. Arbeidsgruppen vil her vise til rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen hvor det dokumenteres at kirken tok aktivt del i og var en viktig aktør i fornorskingspolitikken rettet mot blant annet kvenene/norskfinnene. Kirken bidro til at kvenene/norskfinnene ble assimilert religiøst, kulturelt og språklig. Kvenene/norskfinnene ble gjennom lengre perioder av vår historie sett på som et mulig nasjonalt sikkerhetsproblem og ble mistenkeliggjort.

Kommisjonsrapporten peker på at biskopen i Tromsø ved hjelp av prester og lærere drev omfattende etterretningsvirksomhet mot kvener/norskfinner. Biskopen jobbet også for å skille samer og kvener:

Kirkens ledelse i Nord-Norge under biskop Eivind Berggrav mente at det burde være minimalt samrøre mellom samer og kvener for å unngå kvensk påvirkning.

Sannhet og forsoning, 18.3.2 Kvensk kirkeliv (503)

Arbeidsgruppen understreker alvoret i at kirken bidro til å skille og sette opp mot hverandre folkeslag som gjennom uminnelige tider har levd sammen. Kommisjonen gir uttrykk for at kirkens betydning i assimilasjonsprosessen har gått langt utover selve trosidentiteten. Den påvirket også videreføringen av kulturelle praksiser som hadde rot i tradisjonelle religiøse uttrykksformer, og på sikt innebar dette en ny virkelighetsforståelse. Misjonsvirksomheten gikk ut på å spre det kristne budskapet og å forsøke å avvike de tradisjonelle kulturelle uttrykksformene som kirken oppfattet som uforenlige med evangelisk-luthersk (kristen) tro. Dette var uttrykksformer som var dypt innvevd i kulturene og utøvd på gruppenes eget språk og derfor vanskelig for kirken og myndighetene å kontrollere. Kirken var derfor lenge negativ og tilbakeholden med å gi plass til samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske virkelighetsforståelser og uttrykk. Kvensk/norskfinsk kultur preges ennå av ettervirkninger av en langvarig religiøs assimilering. De tradisjonelle religiøse og åndelige aspektene ble ofte tabubelagt, men har likevel levd blant samer, kvener/norskfinner og skogfinner fram til i dag. Praksisen har utvilsomt bidratt til å stå imot assimilasjon. Stemmer innenfor kvensk kirkeliv har lenge påpekt at kulturen rommer spennende tematikk som vil kunne inspirere kirken til å utvide perspektiv og gjenoppdage teologiske forståelser.

Den læstadianske bevegelsen ble et kulturelt fristed for samer og kvener/norskfinner gjennom hele fornorskningen. Bevegelsen har hatt stor betydning (kommisjonens rapport s. 503ff). Kommisjonen viser også til at fornorskingspolitikken og uretten mot minoritetene fremdeles pågår, dette gjelder både i holdninger og verdisyn. Kirken må aktivt arbeide for en holdningsendring når det gjelder sitt syn på nasjonale minoriteter.

Den pågående forskjellsbehandlingen kommer i dag bl.a. til uttrykk ved at kvenene til forskjell fra majoritetsbefolkningen og samene fortsatt ikke har bibeloversettelse, salmebok eller liturgier på kvensk. Arbeidet med et kvensk salmehefte i 2020 møtte også motstand i Nord-Hålogaland bispedømmeadministrasjon. Fra kvensk side ble det reagert på at en sørnorsk konsulent uten kunnskap om det kvenske konkluderte med at salmene ikke egnet seg for offentlig bruk. Ingen kvener fikk uttale seg. Bispedømmerådet gikk imot innstilling fra administrasjon på møtet i april 2020 og fattet følgende vedtak: «[Bispedømmerådet] ... takker komiteen for et svært viktig arbeid der den kvenske salmetradisjonen synliggjøres og vitaliseres. [...] Bispedømmerådet ber administrasjonen om å oppnevne en ny komite som får tatt arbeidet videre på bakgrunn av de innspill som er kommet, slik at det kan gis ut et salmehefte med kvenske salmer ...» (NHBdr sak 37/20). Det ble stor mediesak. På et ekstraordinært møte i juni 2020 beklaget bispedømmerådet prosessen rundt salmeheftet. Et vedtak med detaljerte forsoningstiltak skulle gjenopprette tillit og sikre kvensk faglighet (NHBdr sak 58/20). Fra kvenske/norskfinske miljøer opplever man ikke at tiltakene har blitt gjennomført. Fra kvensk side er det fortsatt etterspørsel etter oppfølging fra bispedømmerådet på de punkter som ble løftet frem på møtet i juni i 2020.

Arbeidsgruppen understreker alvoret i at den kvenske/norskfinske befolkning gjennom generasjoner er blitt marginalisert. Kirkens mønster har fram til 2024 vært å ikke tildele midler av betydning til kvensk/norskfinsk kirkeliv, og heller ikke gi gruppen reell mulighet til demokratisk medvirkning. Bildet er ikke entydig negativt og mange prester og kirkelig ansatte, både kvener/norskfiner og andre, har jobbet for å inkludere kvensk/norskfinsk i kirkens liv. Dette arbeidet er det viktig å bygge videre på og anerkjenne.

Kvener/norskfiner ønsker å døpe sine barn, konfirmere sine ungdommer, vies til ektefolk og begraves i samsvar med folkegruppens språk og tradisjon. Kun et fåtall ressurssterke kvener har i senere år greid å organisere kirkelige seremonier med kvenske/norskfinske innslag for sine kjære. I 2021 ba den unge kvenen Nora Marie Ollila om å få gifte seg og døpe sitt barn med seremoniledd på morsmålet. Siden det ikke fantes, hentet man Svenska kyrkans dåpsliturgi på *Meänkieli*. I 2024 er det ni år siden Utvalg for kvensk kirkeliv i sin strategiplan prioriterte at liturgier for alle kirkelige handlinger måtte komme på plass.

Kvensk liturgi blir ikke presentert som et alternativ, og den nødvendige liturgien er ikke oversatt og gjennomgått. Når man aldri har sett det blitt gjennomført, får man en ekstra dimensjon av usikkerhet rundt inkludering av morsmålet, og om kulturen bare blir en hån i mangel på kirkas kompetanse. Det som er sikkert, er at man føler seg som en byrde når man må etterspørre noe som ikke eksisterer, og dermed krever mye ekstra arbeid og innsats.

Nora Marie Ollila Sandmo, nov. 2023

Arbeidsgruppen konstaterer at kirka gjennom flere hundre år har vært i utakt med egne læresetninger. Siden reformasjonen har det vært et viktig prinsipp å forkynne Guds ord på folkenes egne språk. Dessverre har man ikke sett det som like viktig for alle folk å få høre ordet på eget språk. Kirkas historikk på dette området er ikke til å misforstå:

- 1869: Salmebok utgis for første gang på norsk, som et viktig tiltak i løsrivningsprosessen fra Danmark
- 1870: Samisk salmebok utgis
- 2024: Den norske kirke har fortsatt ikke utgitt kvensk salmebok, og heller ikke kvensk bibel. Det er heller ikke lagt planer eller satt i gang arbeid for å oversette evangelier eller kirkeårets lesetekster. Det er ikke utarbeidet en helhetlig kvensk liturgi.

Fra kvensk side er det vanskelig å se begrunnelsen for ikke å ønske en kvensk salmebok velkommen. Folkegruppen har en rik arv av tradisjonssalmer. Mange av de gamle finskspråklige tekstene kan minne om pilegrimssalmer. For utenforstående kan språkdrakt og bilder synes arkaiske. Innad i miljøene oppleves det annerledes. Salmetonene har ofte mollstemte melodier og kan ved første møte framstå som melankolske. Men tekstene handler om håp og forsoning. Salmene har bidratt til å opprettholde håp og fellesskap helt opp til vår tid. Å forstå verdien av kulturarv er forbundet med kunnskap og innlevelse.

Med fornorskning og pågående etterretning mot kvener/norskfinner, kan det ikke være tvil om at salmesang på eget språk og med kulturens tonespråk har vært til stor trøst. Sammen med Læstadius' ord om at alle Guds barn er like verdifulle, har forsamlingen og salmesangen blitt et livgivende og trygt sted for folk. I 1936, da biskop Berggrav innviet bedehuset som bygdefolket selv hadde bygd på Skibotn, gav biskopen samtidig beskjed om at det heretter ikke skulle tales på finsk i den kvenske/finskspråklige bygda. Kvenene/norskfinnenes gamle salmer fikk heller ikke synges i bedehuset.

Det er en allmenn oppfatning blant forskere at verken samers eller kvener/norskfinners språk ville ha klart seg gjennom fornorskningen uten det læstadianske fellesskapet. Fortsatt finnes det miljø der glidetoner og karakteristisk ornamentikk kan høres. Den læstadianske sangtradisjonen er en av svært få gjenlevende religiøse folkesangtradisjoner i Europa. Generasjonene har funnet stor trøst i å synge salmer sammen, på eget språk, og ut ifra egen tradisjon.

Det sammenlagte presset var stort. På slutten av 1920-tallet utviste statsmakten personer fra Norge, dersom de ikke hadde statsborgerskapet i orden. Dette rammet kvenske/norskfinske familier, da den ene ektefellen kunne ha finsk statsborgerskap selv om familiene bodde på norsk side av grensen, slik det hadde vært praktisert til alle tider i de kvensk- og finskspråklige bygdene. Utvisning av fedre førte til oppløsning av familier, slakting av budskap og tvangssalg av gårder. Barneflokker ble splittet og sendt bort som tjenestefolk hos fremmede. Disse barna levde omtrent fram til årtusenskiftet, og deres barn er nå pensjonister. Kvenske/norskfinske familier har vært preget av de fatale skjebnene helt fram til vår tid. I situasjonen av avmakt må det ha vært ekstra sårt at verken Guds ord eller salmene skulle høres på morsmålet.

Fornorskninga har ført til personlige traumer, men også samfunns- og generasjonstraumer som vil fortsette helt til en forsoningsprosess er på plass.

I arbeidet med å løfte fram de kvenske/norskfinske tradisjonssalmene, har man gjennom en årrekke sett at salmesang bringer forsoning mellom samer, kvener og nordmenn, mellom læstadianere, verdslige miljø og kirkens menigheter. Vi mener at ingenting ville være mer effektivt som forsoningsverktøy, enn å gi oppreisning til kvenenes/norskfinnenes salmeskatt.²

Forutsetning for at forsoning kan finne sted

En forutsetning for forsoning er et felles kunnskapsgrunnlag om fornorskingspolitikken og dens konsekvenser. Manglende kunnskap om urett som er begått hindrer forståelse for kvenenes/norskfinnenes rett til å sikre og utvikle sitt språk, kultur og trosliv. Kunnskap om hva som faktisk skjedde kan virke frigjørende og motvirke mytedannelse og spekulasjoner. Kommisjonen anfører blant annet:

² Vedlegg til innstillingen om dette: Evalueringsbrev fra Nordreisa menighet, Riddu Riddu-festivalen og Paaskifestivalen.

Kommisjonen forstår et forsonet samfunn som et samfunn der befolkningen har et felles solid kunnskapsgrunnlag om fornorskingspolitikken og konsekvensene av den, og der offentlige myndigheter erkjenner at det har vært begått urett overfor de gruppene som inngår i mandatet. Det er også viktig at myndighetene erkjenner at fornorskingspolitikken hadde negative konsekvenser både for enkeltindivider og for kvener, samer og skogfinner som grupper. [...] Kommisjonen mener at et forsonet samfunn er kjennetegnet av utgangspunktspråklig, kulturell og identitetsmessig likeverd mellom skogfinner, kvener, samer og majoritetsbefolkningen, og foreslår tiltak som kan bidra til å fremme likeverd og anerkjennelse.

Sannhet og forsoning, 25.8 Avslutning (637)

Arbeidsgruppen legger til grunn at kirken ser sitt ansvar med å rette opp urett som er begått, både sett i lys av kirkas rolle som sentral fornorskingsaktør, men også med henvisning til kirkens trosgrunnlag, demokratiske verdier og etiske bevissthet. Samsvar mellom ord og handling er grunnleggende for å bygge tillit. En prosess må igangsettes der første skritt blir å evne å se, og deretter erkjenne skadevirkningene etter langvarig assimilering.

Minoritetens selvklare rett til delaktighet og eierskap i prosessene må ligge til grunn for tilbakeføring av tapt språk, kultur og trosuttrykk. Involvering på menighetsnivå, ledernivå og i organisasjonens organer må innarbeides strukturelt, økonomisk og praktisk. Kirkens tverrfaglighet og forskning innen teologi, kirkemusikk, diakoni og pedagogikk bør involveres. Prosessen med å gjenoppbygge tilliten mellom kirken og den kvenske/norskfinske folkegruppen må være grundig og basert på kunnskap og forskning.

Den norske kirke erkjente i 1997 sin rolle i fornorskingen av samene:

Kirkemøtet erkjenner at myndighetenes fornorskingspolitikk og Den norske kirkes rolle i denne sammenheng har medført overgrep mot det samiske folk. Kirkemøtet vil bidra til at uretten ikke skal fortsette.

Kirkemøtet sak 13/97

På tilsvarende måte må Den norske kirke nå erkjenne og ta et oppgjør med sin rolle i den urett som er begått overfor kvenene/norskfinnene. Det har fra kvensk/norskfinsk hold ved flere anledninger blitt gitt uttrykk for skuffelse over manglende oppfølging av det kvenske/norskfinske i kirken. Tiden er inne til å bygge tillit mellom kirken og kvenene/norskfinnene. Men tillit bygges ikke av gode intensjoner, det er behov for forpliktende og konkrete handlinger. En kirkelig forsoningsprosess må ta utgangspunkt i en felles forståelse av hva som har skjedd både i eldre og i nyere tid.

Kvener/norskfinner ønsker at relasjoner skal repareres og troverdighet gjenoppbygges. De kvenske/norskfinske organisasjonene vil ta ansvar og bidra i prosessen både ved å dokumentere sine erfaringer med kirken, og ved å lytte. Organisasjonene har tro på at en grundig gjennomgang kan føre til sann forsoning, og ber om at Den norske kirke forplikter seg til å sikre likeverd for kvensk/norskfinsk kirkeliv også i fremtiden. Kirken må sørge for å legge forholdene til rette slik at kvenene/norskfinnene får reell medbestemmelse i kirken og tilgang på ressurser som muliggjør bygging og utvikling av kvensk/norskfinsk kirkeliv. Denne prosessen forutsetter også kunnskapsformidling om kvenene og deres historie. En viktig forutsetning for forsoning er videre at det etableres stillingsressurser med kompetanse innen kvensk/norskfinsk kultur og tradisjon for oppbygging av kvensk/norskfinsk kirkeliv.

Arbeidsgruppen vil understreke at det må settes av midler slik at kvenske/norskfinske ressurspersoner kan hentes inn å stå for kunnskapsformidling, men det er like viktig med formidling av kvensk/norskfinsk kunst og kultur. En nødvendig forutsetning for forsoning er videre at det

etableres faste stillinger hvor det forutsettes kompetanse innen kvensk/norskfinsk kultur og tradisjon for oppbygging av kvensk/norskfinsk kirkeliv.

Tiltakene kommisjonen foreslår skal bidra til å styrke kirkens kunnskap om både fornorskingshistorien og minoritetsgruppene, samt føre til erkjennelse av de negative konsekvensene fornorskingspolitikken har hatt for samene, kvenene/norskfinnene og skogfinnene. Forslagene skal bidra til språklig, kulturelt og identitetsmessig likeverd mellom majoritetsbefolkningen og minoritetene; på sikt vil tiltakene kunne føre til en styrket mellommenneskelig tillit og fornyet tillit til politiske institusjoner og prosesser. Den norske kirke må gjennom dialog med minoriteten vurdere hvilke tiltak som er mest relevante for å fornye tilliten til kirken som institusjon.

Organisering av kvensk/norskfinsk kirkeliv

Det har vært naturlig for arbeidsgruppen å se til hvordan samisk kirkeliv er organisert og ivaretatt i Den norske kirke. Dette er også i overensstemmelse med uttalelser fra ulike kvenske/norskfinske organer i forbindelse med at Kirkerådet i 2018 sendte ut en høring før vedtak om *Kirkeordning for Den norske kirke*, videre ble det gjennomført en bred høring i 2021 om *Ny organisering av Den norske kirke*.

Høringsuttalelsene peker alle på behovet for at kirkeordningen tar inn en formulering om ansvar for kvensk/norskfinsk kirkeliv på linje med dagens bestemmelser om samisk kirkeliv, og videre å legge beskrivelsen av Samisk kirkeråd til grunn for opprettelse av et kvensk/norskfinsk kirkeråd.

Samisk kirkeråd – *Sámi girkoráđđi* ble etablert i 1992. Etableringen har vært en viktig milepæl for kirken i arbeidet med å inkludere samisk religiøs forståelse og praksis i sitt arbeid. Samisk kirkeråd har etter opprettelsen jobbet for å fremme, verne og samordne samisk kirkeliv som en likeverdig del av Den norske kirke. Selv om organisering av samisk kirkeliv legges til grunn for det videre arbeidet, må det tas forbehold om at det på nåværende tidspunkt neppe er mulig å lage en identisk struktur for kvensk/norskfinsk kirkeliv, dette handler blant annet om utfordringene med representative valg til et nasjonalt organ og fremtidige andre kvenske/norskfinske kirkeorganer. Arbeidsgruppen er kjent med at arbeidet med å etablere samisk kirkeråd gikk over lang tid forut for 1992, og at videreutviklingen av rådet og dets strukturer har pågått kontinuerlig siden opprettelsen. Erfaringene fra arbeidet i Samisk kirkeråd bør brukes i det videre arbeidet med kvensk/norskfinsk kirkeliv. Arbeidsgruppen er utålmodig hva gjelder utviklingen av kvensk/norskfinsk kirkeliv, og har tro på at erfaringene fra Samisk kirkeråd kan sette fart på arbeidet med kvensk kirkeliv. Arbeidsgruppen vil understreke at når det gjelder minoritetenes rett til å bekjenne og praktisere egen religion eller bruke sitt eget språk, jf. SP 27, er de likestilte og har de samme rettigheter som urbefolkningen har.

Sammensetning og oppnevning av organet

Oppnevning av medlemmer til et organ for kvensk/norskfinsk kirkeliv må skje på en slik måte at det oppleves representativt for de kvenske/norskfinske medlemmene av Den norske kirke, det må være et organ for og av kvener/norskfinner. På nåværende tidspunkt synes det å være mest nærliggende å be kvenske/norskfinske interesseorganisasjoner om å utpeke flertallet av medlemmer til organet. Det er i dag tre organisasjoner som mottar støtte over statsbudsjettet, Norske kveners forbund – *Ruijan kvääniliitto*, Kvensk Finsk Riksforbund – *Kveeni Suomi Liitto* og Norsk Finsk Forbund – *Norjalais Suomalainen Liitto*.

Organisasjonene er av noe ulik størrelse mht. antall medlemmer og utbredelse (organisasjonenes egne tall pr. 31.12.2023):

- Norske kveners forbund – *Ruijan kvääniliitto* – er organisert med 14 lokallag og har 1500 medlemmer,
- Kvensk Finsk Riksforbund – *Kveenî Suomi Liitto* – har 12 lokallag og 300 medlemmer,
- Norsk Finsk Forbund – *Norjalais Suomalainen Liitto* – har 5 lokallag og 340 medlemmer.

Arbeidsgruppen har hatt en grundig drøfting av hvordan de tre interesseorganisasjonene skal være representert i det nasjonale organet. Arbeidsgruppen har sett på flere ulike løsninger, hvorav en mulighet er at hver organisasjon er representert ved en representant hver i organet. Andre løsninger som har vært drøftet er å ta utgangspunkt i antall medlemmer i hver av organisasjonene og oppnevne en representant for hvert påbegynte 1000-medlem, alternativt for hvert påbegynt 500-medlem eller for hvert påbegynt 300-medlem.

På møtet arbeidsgruppen hadde i Tromsø 1. november ble til slutt to løsninger stående igjen:

- **Alternativ 1:** En foreslått kompromissløsning mellom Alternativ 2 (se nedenfor) og ett av alternativene med medlemmer etter enten hvert påbegynt 300- eller 500-medlem i organisasjonene: Med representasjon fra organisasjonene for hvert påbegynte 1000-medlem, og
- **Alternativ 2:** Ett medlem fra hver av organisasjonene (se modellene nedenfor).

Det er en forutsetning at de som oppnevnes er medlemmer av Den norske kirke og oppfatter seg selv som kven/norskfinne. Videre forventes det at de som oppnevnes har interesse for og kjennskap til kvensk/norskfinsk kultur og kirkeliv.

Det foreslås videre at Bispemøtet oppnevner en biskop som medlem av organet med domprost som varamedlem og at Kirkerådet ved direktør oppnevner to medlemmer, begge med personlige varamedlemmer. De to medlemmene må være medlemmer av Den norske kirke, men trenger ikke identifisere seg som kven/norskfinne. Oppnevnte medlemmer fra Kirkerådet v. direktør kan velges ut i fra ulike kriterier som bidrar til å styrke kvensk/norskfinsk kirkeliv i Den norske kirke. Det forventes kjennskap til og interesse for kvensk/norskfinsk kultur.

Om mulig oppnevner direktøren sine to representanter med varamedlemmer etter å ha innhentet forslag fra kvenske/norskfinske organisasjoner og miljøer. Organet bør ha ungdomsrepresentasjon og kjønnsbalanse.

Organet skal ha en sammensetning som medfører at kvenene/norskfinnene utgjør et flertall.

Ett av punktene i mandatet (se under) er å bidra til å styrke den kvenske/norskfinske befolknings kultur og språk. For å ivareta språkdimensjonen er det ønskelig at organet kan knytte til seg et konsultativt medlem fra et av de kvenske språksentrene. Kvensk institutt, som har et nasjonalt språkansvar, kan være et aktuelt organ å henvende seg til for å sikre kompetanse på kvensk språk. Videre er det ønskelig med en representant fra et kvensk/norskfinsk fagmiljø fra et universitet eller en høyskole. Disse medlemmene vil ha møte-, tale- og forslagsrett i organet.

Alt. 1 - Sammensetning og oppnevning av organet:

Det forslås at hver organisasjon oppnevner en representant til organet for hvert påbegynte 1000-medlem.

Organet vil ha følgende sammensetning:

1. Medlem fra bispemøtet (biskop).
Varamedlem (f.eks. domprost)
2. Medlem oppnevnt av Kirkerådets direktør.
3. Medlem oppnevnt av Kirkerådets direktør.
Varamedlem for de to representantene.
4. Medlem fra Norske kveners forbund – *Ruijan kvääniliitto*.
5. Medlem fra Norske kveners forbund – *Ruijan kvääniliitto*.
Varamedlem for de to representantene.
6. Medlem fra Kvensk Finsk Riksforbund – *Kveeni Suomi Liitto*. Med varamedlem.
7. Medlem fra Norsk Finsk Forbund – *Norjalais Suomalainen Liitto*. Med varamedlem.
8. Konsultativ representant fra fagmiljø, fra ett av språksentrene.
9. Konsultativ representant fra fagmiljø, fra universitets eller høyskolemiljøene.

Organet skal ha en sammensetning som medfører at kvenene/norskfinnene utgjør et flertall.

Arbeidsgruppens medlemmer som ønsker denne modellen (flertallet):

- Arne Willy Dahl, leder, oppnevnt av kirkerådsdirektøren
- Åsne Kummeneje Mellem, oppnevnt av kirkerådsdirektøren.
- Kristin Mellem, oppnevnt av Norske kveners forbund – *Ruijan kvääniliitto*

Alt. 2 - Sammensetning og oppnevning av organet:³

Selv om organisasjonene er av noe ulik størrelse mht. antall medlemmer og utbredelse foreslås det at de kvenske/norskfinske interesseorganisasjonene oppnevner ett medlem hver til det nasjonale organet. Alle medlemmene oppnevnes med ett personlig varamedlem.

Organet vil ha følgende sammensetning:

1. Medlem fra bispemøtet (biskop).
Varamedlem (f.eks. domprost)
2. Medlem oppnevnt av Kirkerådets direktør.
3. Medlem oppnevnt av Kirkerådets direktør.
Varamedlem for de to representantene.
4. Medlem fra Norske kveners forbund – *Ruijan kvääniliitto*. Med personlig varamedlem.
5. Medlem fra Kvensk Finsk Riksforbund – *Kveeni Suomi Liitto*. Med personlig varamedlem.
6. Medlem fra Norsk Finsk Forbund – *Norjalais Suomalainen Liitto*. Med personlig varamedlem.
7. Konsultativ representant fra fagmiljø, fra ett av språksentrene.
8. Konsultativ representant fra fagmiljø, fra universitets eller høyskolemiljøene.

Organet skal ha en sammensetning som medfører at kvenene/norskfinnene utgjør et flertall. Dette medfører i denne modellen at minst én av de oppnevnte medlemmer fra Kirkerådets direktør må være kven/norskfinne.

Arbeidsgruppens medlemmer som ønsker denne modellen (mindretallet):

- Elin Marianne Seppola Brandvoll, oppnevnt av Kvensk Finsk Riksforbund – *Kveeni Suomi Liitto*
- Raija Nakken, oppnevnt av Norsk Finsk Forbund – *Norjalais Suomalainen Liitto*

³ Norsk Finsk Forbund – *Norjalais Suomalainen Liitto* har meldt inn i brev form et vedlegg som følger saken: «Bekymringsmelding om habilitet, sammensetning og oppnevning av organet», mottatt som vedlegg til e-post 20. mars 2024. Denne bekymringen er også meldt fra Kvensk Finsk Riksforbund – *Kveeni Suomi Liitto*. Begge organisasjoners representanter stiller seg bak innstillingen som den foreligger.

Funksjoner, virkeområde og ressurser knyttet til organet

Organets leder og arbeidsutvalg

- Organets leder utpekes av Kirkerådet ved direktør.
- Organets nestleder velges av organet.
- Organet kan ha et arbeidsutvalg (AU) som består av leder, nestleder samt ett medlem og to varamedlemmer. Arbeidsutvalget medlemmer (foruten leder) velges av utvalget. Det er naturlig at største organisasjon har ett medlem i AU (siste punktum vil utgå dersom Alt. 2 blir valgt som modell for organet).

Ikke-kirkelige organer i det nasjonale organet

Denne måten å opprette et organ på tar utgangspunkt i at ikke-kirkelige organer oppnevner (Alt. 1): flertallet av de stemmeberettigede i organet eller (Alt 2): halvparten av de stemmeberettigede i organet. Dette vanskeliggjør representasjon inn i demokratiske kirkelige organer som Kirkerådet og Kirkemøtet. Til sammenligning kan det nevnes at det er kirkelige organer som velger medlemmer av Samisk kirkeråd, Den norske kirkes Ungdomsutvalg, mm. Arbeidsgruppen vil derfor understreke at dette må være en midlertidig ordning ved opprettelse av et nasjonalt organ.

Kvensk/norskfinsk kategorialmenighet

Et nasjonalt organ for kvensk/norskfinsk kirkeliv bør velges blant og bestå av personer som er opptatt av, og ønsker å fremme kvensk/norskfinsk kirkeliv, kultur, språk og trosliv. Det må umiddelbart igangsettes et arbeid slik at det kan gjennomføres et demokratisk kirkelig valg av medlemmer til dette organet.

En vei å gå kan være opprettelse av en landsomfattende kvensk/norskfinsk menighet, etter forbilde av *Saemien Åålmege* (samisk menighet i sørsamisk område). For å bli medlem av samisk menighet i sørsamisk område må man være medlem av Den norske kirke og regne seg som sørsame. Det har tatt tid å bygge opp medlemstallet i *Saemien Åålmege*, men dersom tilstrekkelig med ressurser stilles til rådighet er det mulig å opprette en tilsvarende kvensk/norskfinsk menighet forholdsvis raskt.

Svenska kyrkan ligger mange år foran sin norske søsterkirke når det gjelder kvensk kirkeliv og oversettelser til det kvenske søsterspråket *meänkieli*. Det eksisterer ulike prosjektsamarbeid over landegrensene, det vil derfor være nyttig å lytte til svenske menigheters erfaringer med minoritetsarbeid.

Arbeidsgruppen ønsker at det fremmes forslag for Kirkemøtet om opprettelse av en kvensk/norskfinsk kategorialmenighet allerede i 2025.

Stillingsressurser og kartlegging av behov

Arbeidsgruppen foreslår at det opprettes en prosjektstilling på fulltid med oppgave å oppsøke relevante menigheter og miljøer for å kartlegge ønsker og behov blant kvener/norskfinner med hensyn til kvensk/norskfinsk kirkeliv samt innhente erfaringer med oppretting av *Saemien Åålmege* og organisering av kvensk kirkeliv på svensk side. Det må også opprettes en referansegruppe med både kirkelig- og kvensk/norskfinsk faglig bakgrunn. Referansegruppen får som oppgave å bistå prosjektmedarbeideren. Prosjektstillingen må besettes av en person med kvensk/norskfinsk kompetanse.

Organets deltagelse og innflytelse i kirken

En forutsetning for at et nasjonalt kvensk/norskfinsk kirkelivsorgan skal få innflytelse og påvirkningsmuligheter der beslutninger fattes er at det foreligger representasjon i andre kirkelige beslutningsorganer. Arbeidsgruppen foreslår derfor at leder av det nasjonale kvensk/norskfinske kirkelivsorganet får tale-, forslags- og møterett i Kirkerådet og i Kirkemøtet. Videre foreslås det at organet blir fast høringsinstans når Kirkerådet sender dokumenter på høring, og endelig at organets protokoller legges frem for Kirkerådet som referatsak.

Organets oppgaver og mandat

Når det gjelder mandatbeskrivelse for organet har det vært naturlig å ta utgangspunkt i oppgavebeskrivelsen for Samisk kirkeråd, samtidig som det er gjort noen endringer for å gjøre den sakssvarende for kvensk/norskfinsk kirkeliv. Arbeidsgruppen har også sett til gjeldende mandat for det eksisterende Utvalg for kvensk kirkeliv.

Arbeidsgruppen har drøftet om det i tillegg til et nasjonalt organ også er ønskelig med et regionalt kirkelig kvensk/norskfinsk organ. Et regionalt organ kan eventuelt ha som ansvar å implementere vedtak som er fattet i det nasjonale organet. Arbeidsgruppen har imidlertid kommet frem til at det på nåværende tidspunkt kun oppnevnes et nasjonalt organ og at man kommer tilbake til en eventuell opprettelse av et regionalt organ om det skulle vise seg å være behov for det.

Etter drøfting i arbeidsgruppen foreslås følgende mandat og arbeidsoppgaver:

Overordnet oppgave for organet er å arbeide for at kvensk/norskfinsk kirkeliv blir ivaretatt som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke og at kirken legger til rette for forsoning mellom kirken og kvenske/norskfinske miljøer.

Organet skal for å nå dette målet:

- a) fremme, verne og samordne kvensk/norskfinsk kirkeliv i Den norske kirke.
- b) aktivt bidra til opprettelse av en kvensk/norskfinsk katekismenighet og legge grunnlaget for valg av et **Kvensk/Norskfinsk kirkeråd**.
- c) ta stilling til saker som etter organets oppfatning berører kvensk/norskfinsk kirkeliv.
- d) fremme kjennskap til de særlige verdier kvensk/norskfinsk kirkeliv og den kvenske/norskfinske kristne arv representerer for kirken som helhet, og bearbeide de spørsmål kirken møter i kvensk/norskfinsk kultur, tradisjon og historie.
- e) bidra til å styrke den kvenske/norskfinske befolknings kultur og språk, og fremme kunnskap og engasjement om kvenene/norskfinnenes stilling i Den norske kirke. Herunder ligger det et særlig ansvar og fokus på kvensk språk og tilgjengeliggjøring av kvenskspråklige ressurser i kirken (salmer, liturgier, Bibeltekster, osv.). Videre å sikre tilgang til eksisterende finske språkressurser (Bibel, liturgier, salmer, osv.).
- f) holde kontakt med kirkesamfunn med kvenske og finsk-språklige menigheter og andre minoritetsgrupperinger med kvensk og finsk-språklig bakgrunn, og å fremme tiltak og samordning over landegrensene av saker av felles kvensk/norskfinsk kirkelig interesse. Under dette kommer også kontakt med relevante kvenske, svenske/meänkieli- og finske fagmiljøer.
- g) arrangere et årlig seminar i forbindelse med ett av organets møter for å bygge kompetanse og kunnskapsgrunnlag om kvensk og norskfinsk kirkeliv.

- h) ivareta arbeidet med kvenske/norskfinske minoritetsspørsmål på vegne av Den norske kirke i samarbeid med Mellomkirkelig råd. Der det er naturlig bidra til å fremme likeverdig samarbeid med samisk kirkeliv.
- i) bidra til å kartlegge særlige behov, for eksempel innen trosopplæring, diakoni, kirkekunst, musikk og språk, innenfor kvenske/norskfinske miljøer som vil fremme kvensk/norskfinsk kirkeliv.

Mandatet tas opp til vurdering etter opprettelsen av en kvensk/norskfinsk kategorialmenighet og i arbeidet med etableringen av et Kvensk/Norskfinsk kirkeråd.

For å kunne realisere og ivareta de oppgaver som ligger i forslaget til mandat er det flere forutsetninger som må oppfylles:

- Organets medlemmer må ha interesse for og vilje til å arbeide for å fremme kvensk/norskfinsk kirkeliv.
- Arbeidet må tilføres tilstrekkelig med ressurser, både økonomi og personalressurser slik at kvensk/norskfinsk kirkeliv kan videreutvikles.

Andre bestemmelser som tas inn i mandatet

- Organet oppnevnes for en periode på fire år av gangen. Det avholdes normalt tre møter i året, hvorav minst ett møte er fysisk.
- Organet kan avgi uttalelser på vegne av Den norske kirke i saker som hører inn under organets mandat.
- Organet rapporterer årlig til Kirkerådet om sin virksomhet.
- Organets mandat og oppgaver videreføres etter opprettelsen av en eventuell kategorialmenighet. Denne vil legge grunnlag for en ny gjennomgang av hvordan et kvensk/norskfinsk nasjonalt organ velges og sammensettes på permanent basis.

Betegnelse på det nasjonale organet

Arbeidsgruppen har drøftet ulike mulige betegnelser på organet som skal opprettes. Arbeidsgruppen har samlet seg om at det så snart det er praktisk mulig må oppnevnes et *råd*, på lik linje med Samisk kirkeråd.

Dette kom blant annet tydelig til uttrykk ved høringsinnspillene fra de kvenske/norskfinske organisasjonene i 2018 og 2020. Som en konsekvens av at arbeidsgruppen nå foreslår opprettelse av et midlertidig nasjonalt organ i påvente av kirkelig valgprosess, foreslås det at organet som nå oppnevnes får betegnelsen

Nasjonalt råd for kvensk/norskfinsk kirkeliv.

Dette er et midlertidig navn. Arbeidsgruppen ønsker at det i forlengelse av opprettelsen av en kvensk/norskfinsk kategorialmenighet blir grunnlag for et representativt, kirkelig valgorgan som kan velge et

Kvensk/Norskfinsk kirkeråd

De kvenske/norskfinske miljøene bør få mulighet til å gi innspill til spørsmål i forbindelse med opprettelse av et slikt råd, slik at de opplever eierskap til prosessen. Arbeidsgruppen understreker at en kategorialmenighet ikke skal komme i stedet for et eget kirkeråd.

Sannhets- og forsoningskommisjonens forslag til tiltak - momenter til Dnks oppfølging av tiltakspunktene

Kommisjonen oppsummerer sine funn i forslag om tiltak sortert under fem pilarer. I arbeidet med tiltak har kommisjonen tatt utgangspunkt i målet om et mer forsonet samfunn preget av språklig, kulturell og identitetsmessig likeverd. Kommisjonen påpeker at for å kunne realisere dette er det behov for en bred mobilisering i hele samfunnet. Tiltakene kommisjonen foreslår skal bidra til å styrke samfunnets kunnskap om både fornorskingshistorien og minoritetsgruppene, samt føre til erkjennelse av de negative konsekvensene fornorskingspolitikken har hatt for bl.a. kvenene/norskfinnene. Forslagene skal bidra til språklig, kulturelt og identitetsmessig likeverd mellom majoritetsbefolkningen og minoritetene og på sikt vil tiltakene kunne føre til en styrket mellommenneskelig tillit og fornyet tillit til politiske institusjoner og prosesser. Kommisjonenes forslag er rettet til Stortinget, men det fremgår av rapporten at kommisjonen i tillegg har en rekke oppfordringer også til andre samfunnsaktører.

Sannhets- og forsoningskommisjonens leder Dagfinn Høybråten understreket på sine mange foredrag våren 2023 at alle samfunnsaktører må ta et medansvar for forsoningsarbeidet:

Vi skal lytte til folks egne fortellinger om urett. For det blir ingen forsoning uten sannhet. Og ingen sannhet uten ransakelse, sannhetserkjennelse og erkjennelse av urett og negative konsekvenser. Forsoningen må bygge på alt dette. Den må bygge på erkjennelse av og et oppgjør med uretten. Men også en erkjennelse av det vi har tapt som tilhører den øvrige majoritetsbefolkningen når det gjelder kunnskap, når det gjelder kulturell rikdom.

Dagfinn Høybråten, mai 2023

Kommisjonen har sortert forslagene under følgende fem pilarer som forsoningsprosessen må bygge på:

- Kunnskap og formidling
- Språk
- Kultur
- Forebygging av konflikter
- Implementering av regelverk

Arbeidsgruppen har drøftet kirkens særlige rolle i forsoningsprosessen, og vil trekke frem enkelte tiltak som er særlig aktuelle for Den norske kirke å følge opp.

Som en landsomfattende folkekirke er Den norske kirke tilstedeværende i hele landet og har slik en unik mulighet til formidling av kunnskap til ulike aldersgrupper om fornorskingspolitikken og dens konsekvenser. Det vil være naturlig at dette temaet tas opp i trosopplæringen inkludert konfirmanttiden, jf. den første pilaren om kunnskap og formidling. Videre kan dette tas opp i temakvelder og i forkynnelsen mer generelt. Når det gjelder språk og kultur må det gis mulighet for synliggjøring av kvensk språk og kultur på ulike kirkelige arenaer. Det må utvikles liturgier inkludert kirkelige handlinger, eventuelt oversettelser på kvensk, og det må gis rom for kvensk kunst- og kulturuttrykk i kirken. Det er også nødvendig å legge til rette for skoling av kirkelig ansatte og frivillige medhjelpere, slik at kvensk språk kan tas i bruk. Det vil også være aktuelt å ta initiativ overfor kirkelige utdanningsinstitusjoner slik at kunnskap om fornorskingspolitikken og dens konsekvenser innarbeides i pensum.

Det er viktig å tilføre nødvendige ressurser for å sikre fremdriften av de ulike tiltakene. Når det gjelder utvikling av liturgier vil det være behov for teologisk kompetanse foruten både språk- og kulturkompetanse, i dette arbeidet vil språksentrene sammen med kirkelige utdanningsinstitusjoner

og medarbeidere være viktige samarbeidspartnere. Erfaringen fra samisk kirkeliv har vist at utvikling av samiske liturgier og samisk kristendomsforståelse har tatt tid, men et systematisk arbeid over flere år har båret frukter. For utviklingen av kvensk/norskfinsk kirkeliv kan det være tjenlig med et nordisk samarbeid på tvers av landegrensene.

Når det gjelder forebygging av konflikter vises det i rapporten bl. a. til viktigheten av å ha medvirkning i beslutningsprosesser som angår en selv. Opprettelse av et nasjonalt organ for kvensk/norskfinsk kirkeliv med reell medbestemmelse vil her være et tiltak som kan forebygge konflikter mellom majoritetsbefolkningen i kirken og kvenene/norskfinnene. Det fremgår videre av rapporten at det i enkelte lokalsamfunn også kan være behov for forsoning mellom samer og kvener, og mellom kvener og norskfinner. Tiltak rettet mot samene har kommet adskillig lenger i Den norske kirke enn hva som er tilfellet for den kvenske/norskfinske befolkning, dette må kirken være seg bevisst i det videre arbeidet slik at kvener/norskfinner kan oppleve at de behandles likeverdig med samene. Dette handler både om ressurstilgang, særlig ansatte med kvensk/norskfinsk kompetanse og oppbygging av et kirkelig demokrati.

Kommisjonsrapporten avsluttes med å understreke at ingen offentlig instans kan vedta en tilstand av forsoning, det er en samfunnsprosess som krever målrettet innsats over år. Det er likevel fullt mulig å skape et effektivt grunnlag for forsoning, dersom kirka gransker sine strukturer og holdninger, og tilfører midler. Kirka må vise vilje til forsoning gjennom handling, på samme måte som fornorskningen ble gjennomført med en tydelig intensjon etterfulgt av inngripende tiltak. Nå er tiden kommet til å sette inn en tilsvarende, aktiv motkraft. Arbeidet forutsetter gjennomgående kvensk/norskfinsk medvirkning.

Kirken må uten å nøle tilføre kvensk/norskfinsk kirkeliv ressurser nå, slik at kvenene/norskfinnene settes i stand til å utvikle et kvensk/norskfinsk kirkeliv i henhold til kirkens etiske plattform og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter art 27.

Arbeidsgruppen vil peke på at det er nødvendig å foreta en granskning av historisk og nåtidig urett begått mot kvener/norskfinner. Kirken må erkjenne sine mistak før forsoning kan finne sted. I tillegg til urett i fornorskningsspolitikkens navn, må konsekvenser av manglende oppretting undersøkes. Også perioden fra 2015 da Nord-Hålogaland bispedømme hadde ansvar for kvensk/norskfinsk kirkeliv må granskes. Her ligger nøkkelen til en forsoning som også kan rette opp kirkens omdømme. Kvener/norskfinner må her være aktivt delaktig både i planlegging og gjennomføring av en prosess som tar sikte på å forsone kvenenes opplevelser i fortid og nåtid.

For kirkens del må det understrekes at denne prosessen må omfatte hele kirken og at den vil koste både tid og ressurser, samtidig som dette vil være en prosess som på sikt vil være et gode for hele kirken. Arbeidsgruppen forventer at det stilles ressurser til rådighet for utvikling av kvensk/norskfinsk kirkeliv på lik linje med det som i dag gjelder samisk kirkeliv. Bare slik kan et likeverdig kirkeliv etableres.

Vedlegg:

1. Kommentar fra Elin M. Seppola Brandvoll, Kvensk Finsk Riksforbund – *Kveeni Suomi Liitto*, hvor hun begrunner hvorfor hun mener benevnelsen kvensk/norskfinsk skal anbefales brukt av Kirkerådet i det videre arbeidet. Dette støttes av Raija Nakken, Norsk Finsk Forbund – *Norjalais Suomalainen Liitto*.
2. Evalueringsbrev fra Nordreisa menighet
3. Evalueringsbrev fra Riddu Riddu-festivalen
4. Evalueringsbrev fra Paaskifestivalen
5. Norsk Finsk Forbund – *Norjalais Suomalainen Liitto* har meldt inn i brev form et vedlegg som følger saken: «Bekymringsmelding om habilitet, sammensetning og oppnevning av organet», mottatt som vedlegg til e-post 20. mars 2024.